

Zágrábi szabadtéri ünnepi játékok.

A pompás Száva-menti horvát főváros az idén, augusztus 10—15 között, nagy társadalmi és nemzeti eseményként először ülte meg hivatalosan, az egész ország nevében, az „aratás ünnepé“-t a „Horvát művészet heté“-nek keretében a történelmi emlékü Szt. Katalintéren lezajlott szabadtéri „Horvát ünnepi játékok“ rendezésével.

E „Horvát ünnepi játékok“ jelentőségét a nyújtott művészi élményeken felül főleg abban kell látnunk, hogy bennük az új horvát szellemiségnek, az usztasa kormányzatnak a társadalomról és művészetről vallott felfogása jut tüntető kifejezésre. A sajtó már hetekkel előtte hangulatos cikkekben ismertette az egyes esték drámai és zenei műsorát, az ünnepek jelképes értelmét, propagandisztikus és idegenforgalmi vonzóerejét. A megnyitó előadás alkalmából pedig dr. M. Sztarcsevics kultuszminisztériumi ügyosztályfőnök a művészi hét elgondolásait és a „Horvát kulturális sajtóságok“-at méltatva bejelentette, hogy ezentúl minden évben megrendezik ezeket a szabadtéri ünnepi játékokat.

Az ünnepi hét műsora a következőképpen alakult: augusztus 10.: a zágrábi filharmonikusok hangversenye horvát szerzők népies számaival; augusztus 11: különböző énekkarok aratási és egyéb népdalokkal; augusztus 12: Titus Brezovacski (1754—1805) „Diogenes, avagy két elveszett fivér szolgálja“ c. vígjátéka; augusztus 13: népies nemzeti táncok a zágrábi állami opera tagjainak közreműködésével; augusztus 14: Hanibal Lucics (1485—1553) „Robinja“ c. drámájából és Marin Drzsics

(1520—1567) „Tirena“ c. pásztorjátékából összeállított „Pir mladog Derencina“ — „Az ifjú Derencsin menyegzője“ c. színmű előadása; augusztus 15: népszokások, táncok és dalok, falusi szereplőkkel, népviseletben.

Mint látjuk, a műsor meglehetősen változatos, mert a horvát kultúra keresztmetszetét akarja adni. Azáltal viszont, hogy egyszerre túl sok gondolatot kíván szolgálni: az „aratási ünnep“-et, az usztasa politikát, a parasztságot és a dolgozók társadalmát, a mult kimagasló egyéniségeit, a várost és a falut, az ősi dalmát „ikavstina“ nyelvjárást („Pir mladog Derencina“) és az északi, Zágráb-környéki „kaj“ dialektust („Diogenes“), a művészetet, stb. — az egésznek inkább nemzeti „revue“ jellege domborodik ki. Ezért az egyes esték művészi teljesítményeinél fontosabbnak tartjuk azt az akaratot, mely az „ünnepi hét“ gondolatát a háborús nehézségek és lelki meghasonlás közepette is keresztülvitte és a jövő szolgálatába állította.

Az ünnepi játékokat a jelen körülmények között kimondottan politikai céllal hozták létre. Háttérében az usztasa mozgalomnak azt az erőfeszítését látjuk, melylyel a fiatal állam magának a nagy néptömegeket és elsősorban a parasztságot meg akarja nyerni. Azáltal, hogy az ünnepélyek szellemi központjává az „aratás“-t, a falut, illetve a néplélek művészi megnyilatkozásait tette, s ezeket a régi városi kultúra alkotásaival egybekapcsolta, kettős célt szolgált: 1. saját népe előtt szociális gondolkozását, a munka dicsőítését, a társadalmi osztályok egyenlőségét, a falu és város összhangját és minden téren a nemzeti egységet akarta kihangsúlyozni,

2. a külföld előtt a horvát kulturális alkotómunka önállóságát, gazdag multját, szellemi kincseit és jövő ígérését, népének gazdag érzelmi életét és az új állam életképességét akarta bemutatni.

Az ünnepség maga alkalmat adott az ujságoknak és folyóiratoknak, hogy minden téren kifejtsek az usztasa alapelveket, melyek elsősorban is a nemzetfenntartó horvát parasztság szellemi és anyagi felemelését célozzák. Már hetekkel előbb hirdetni kezdték az „aratási jelvény“ kiadását, melynek hordását mindenki számára hazafias kötelességgé tették. A felszólítás szerint „ennek a jelvénynek viselésével tiszteletünket fejezzük ki a horvát paraszt iránt, aki győzedelmesen fejezte be a horvát kenyérért folyó ide csatáját; a horvát város és falu egyetértését fejezzük ki és ama szilárd elhatározásunkat, hogy minden társadalmi osztályt egy nagy nemzeti egységbe olvassunk bele. Abba az egységbe, mely az usztasa munka közösségét jellemzi, mert mint a Poglavnik kinyilatkoztatta: — Minden érdem alapja a munka, és minden jog alapja a kötelesség.“ Ezt a jelvényt viselte mindenki az ünnepségeken, s ez diszelgett a zöld galyakkal és zászlókkal bevont szabadtéri színpad bejárati kapuja fölött is az usztasa címerektől körülveve.

A. Sztepinac zágrábi érsek és Germogen metropolita, az ujonnan alapított horvát pravoszláv egyház feje az ünnepi játékokat rendező usztasa szervezetek felkérésére körlevelet bocsátottak ki, melyben elrendelték, hogy templomaikban Nagyboldogasszony napján istentisztelet keretében emlékezzenek meg a jól sikerült aratásról s Isten további segítségét és áldását kérik az egész

nemzetre. Az idei aratás jelszava: „A nép a népért“, s ebből az alkalomból az ujságok a közös áldozatkészség szükségességét hangsúlyoztatják, mint a győzelem zálogát.

Emlékeztetnek arra, hogy 1935-ben a termékenyebb északi vidékek módosabb gazdái gabonával és egyéb élelmiszerral segítségére siettek az inségsújtotta délvidékieknek. És mint ahogy annak idején a nincstelének gyermekeit is magukhoz vették, most is meleg otthonra találtak náluk a bosnyák menekültek.

Azonban nemcsak a baj és a veszély, hanem a művészet is összehozza a különböző horvát vidékeket, — ezt is példázzák az ünnepi játékok. A horvát szellem megújulását, az irodalom és művészet új útját, mely a közösség vágyait fejezi ki, az anyaföldhöz való visszatérés fogja jelenteni, — állapítják meg szinte egyöntetűen a kritikusok. Ez az a kedélyfejlesztő, jellemnevelő ősforrás, a művészetek ihletője, az ember testi és szellemi egészségének, vágyainak és örömeinek szabad tárháza, melytől sohasem szabad a horvátságnak elszakadnia.

„Az aratás az ember győzelme a természet fölött“ — hirdeti M. Csovcics az ünnepi játékokat megelőző rádióelőadásában (augusztus 9) — s a föld, az usztasa gondolat és a művészet egymást termékenyítik meg, amiről számtalan horvát dal tanuskodik.“ H. Wolf a „Hrvatski Narod“ aug. 11-i számában hosszabb tanulmányban fejtegeti a színház és közönség egymáshoz való viszonyát s ezzel kapcsolatban a szabadtéri színpad fejlődését. Elsősorban is német és olasz példákra hivatkozik s mint alapvető tanulmányokat M. Corsi „Il teatro all' aperto“ és N. de Pirro „Il teatro per il popolo“

c. könyvét idézi. Egy másik cikk a földművelő árják ősi népszokásaiból indul ki, majd azon reményének ad kifejezést, hogy a városi és falusi kultúra váltakozó uralma után az új horvát irodalom „mindinkább falusi és mind kevésbbé városi lesz“ és „az idei aratást ünnepelve egész Horvátország egyúttal az ellenség fölött aratott győzelmet és felszabadulását is ünnepli. A legrégebb megőrzött görög tragédia a hellének győzelmét dicsőíti az ellenség fölött, és ime az első horvát ünnepi játékok a Katalin téren a horvátok győzelmét ülik meg az ellenség fölött. A kör bezárult.“ (H. N. aug. 4.)

Nézzük mármost kissé részletesebben, hogy az „aratás“ ünneplése és az usztasa alapelvek mellett mit nyújtottak művészi szempontból e szabadtéri játékok, hisz a horvát lélek igen gazdag érzelmekben és különösen azok zenei kifejezésében.

Az előadások színhelyeül a rendező „Horvát kultúregyesületek szövetsége“ és a „Horvát parasztszövetség“ a nagymultú Szt. Katalin templom előtti teret választotta. Ez a barokk épületekkel körülvett romantikus milió ugyan nem nagy befogadóképességű, — a szegedi szabadtéri játékok 3038 ülőhelyével szemben csak 1262 ülőhellyel és 300 állóhellyel rendelkezik, — viszont gyönyörű a fekvése és egész közel van a város főutcájához, az Ilicához. A régi Felsőváros, a „Gornji grad“ pompás sétányaival, a Szávára nyíló kilátásával, fontos állami épületeivel és régimódi polgárházaival amúgy is minden zágrábi szívéhez nőtt.

Az első előadás a szimfonikusok műsorával, a korán elhunyt, igen tehetséges V. Liszinszki „Bellona“ c. előjátékával kezdődött. Ennek

dinamikai és ritmikai gazdagságban tobzódó hősi, harcias szellemével a mai háborús idöket és az usztasa mozgalom martiális jellegét akarták kidomborítani. A többi szám viszont már mind a falusi élet és a természet érzelmeit fejezi ki.

J. Gotovac „Oracsi“ („Szántóvetők“) c. szimfonikus meditációja mintha egyenesen erre az „aratás ünnepé“-re készült volna. Benne, a tengerparti, dalmát születésű (Split, 1896) mesterben a horvátok egyik legnagyobb élő zeneszerzőjüket tisztelik, aki több darabjával („Ero s onoga svieta“, „Symphonikus kolo“) a külföldet is meghódította. B. Bersa szintén a néplélekből merít, s a „Napos földek“ („Sunčana polja“) a tengerparti tájak szépségeit és örömeit érzékeltetik. A műsor középpontjában Z. Grgosevics „Aratás-népi szertartás“ („Žetvanarodni obred“) c. hatalmas műve áll, melynek főbb tételei a „Szántóföldek várnak“, „Korán reggel“, „Délben“, „A muzsikások elmennek“, „Ima a szántóföldön“, stb. érdekes példái a zagorjei (Zágráb-környéki) zenei tájszólásnak. A „kaj“-dialektus népdalai nagy mesterre találtak benne, s a zagorjei paraszt mély vallásosságát és földimádatát ő szimfonikus kifejezéshez juttatta. Utolsó számként az estén vezénylő K. Baranovicsnak, a filharmonikusok nagyhírű karnagyának „Licitar-sko srce“ c. suiteje szerepelt.

A következő napon a különböző horvát énekkarok mutatkoztak be, hogy válogatott részleteket mutassanak be a szebbnél-szebb nép- és műdalokból. Ha valami egyé- síteni tudja a horvátokat, úgy a dal az.

A drámai művészet két estét kapott. Az egyik („Pir mladog Derenčina“) a legrégebb horvát iro-

dalom, a dalmát reneszánsz 16. szd.-beli fénykorát vetíti elénk, a másik pedig („Diogenes“) az északhorvát muzsa, a 18. szd.-beli „felvilágosodott, jozefinista“, haladószellemű Zágráb sajátos szellemét és az ottani szemináriumból kiinduló új művelődési eszményeket tükrözi vissza. Az elsőnek a szabadság az eszménye, melyet Dubrovnik, ez a csodálatos kis önálló városköztársaság valósított meg évszázadokon keresztül a kéklő Adria partján, míg a „kajkavski“ („kaj“-tájszólású) drámában, melyet Brezovacski a „haza hasznára és dicsőségére“ írt, a társadalmi egyenlőség és a reformok kopogtatnak be még kissé naiv, iskolás formában. Így ebben a két drámai előadásban a horvát városi kultúra két pólusával, a Déllal és az Északkal ismerkedünk meg, míg a közbeiktatott estén a nemzeti táncokkal, majd befejezésül aratási szertartásaival, hagyományos népszokásaival, dalaival, stb. ismét a falu jelent meg a színpadon, mint a horvát szellem halhatatlanságának és a nemzeti egységnek megtestesítője.

Mindent összefoglalva, megállapíthatjuk, hogy az első horvát szabadtéri játékok művészi szempontból is szép teljesítményt nyújtottak; falusi szereplőkkel, népviseleteikkel, táncaikkal és énekeikkel pedig a mi „gyöngyösbokrétá“-inkra emlékeztettek.

A szabadtéri színpadot azóta sem bontották le, s az ünnepi hét elmúlása után is időközönként újabb és újabb előadásokat tartanak a Szt. Katalin téren, részben új műsorral.

Így legutóbb a Zágrábban járt német irodalmi vezetőegyeniségek (K. H. Strobl, J. F. Perkonig, G. Grabenhorst, stb.) tiszteletére is, akik éppen a horvát kultúra megismerése, és a horvát írókkal való együttműködés céljából tartózkodtak Horvátországban. A körülöttünk alakuló, és fejlődő világ, szomszédaink rohamos tempója sok mindenre int. Tudomásul kell vennünk, hogy a Balkán ma már nem „balkán“, legalább is nem csak a tunyaság, a keleti fatalizmus, a műveletlenség, a piszok, a durva és vad szenvedélyek hazája. Akármelyik Balkán-országot nézzük, kis népek ambíciója, kulturális mohósága, alkotásvágya igen nagy. Éppen ezzel akarják bebizonyítani a nagy nemzetek előtt, hogy joguk van arra a megbecsülésre, mely a kultúrnemzeteknek kijár.

Nézzük, mit mondanak a horvátok?! „A horvát művészet ünnepi játékaire éppen most a háborús időkben vár az a feladat, hogy bemutassa a horvát nép képességeit és akaratát, hogy a földműves, a tollal vagy puskával harcoló munkás fáradozásaival nemcsak a pusztá létéért küzd, hanem azért is, hogy a horvát lélek újabb gyümölcsöket hozzon, ami arra jogosítja, hogy továbbra is a régi kultúrnemzetek első soraiban foglaljon helyet, azok között, akik előre tudnak haladni. Az usztasa Horvátország a horvát nép minden alkotó képességét elő tudja és elő akarja segíteni.“ (Hrvatski Narod, 1942. VIII. 12. szám).

VÁNDOR GYULA